

"مطالعه تطبیقی وضعیت تعطیلات در ایران و کشورهای دیگر"

کمیسیون آموزش، پژوهش و توانمندسازی

دبیرخانه کمیسیون های تخصصی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان

عنوان گزارش: " مطالعه تطبیقی وضعیت تعطیلات در ایران و کشورهای دیگر"

تهیه کننده: کمیسیون آموزش، پژوهش و توانمندسازی

انتشار: دبیرخانه مشترک کمیسیون ها و تشکل های اقتصادی

شماره گزارش: ۱۱۰۹۷۱۱

مرداد ماه ۱۳۹۷

فهرست منابع

۳	مقدمه
۴	وضعیت تعطیلات در ایران
۶	مقایسه تعطیلات در ایران و کشورهای دیگر
۸	مقایسه تعطیلات آخر هفته در ایران و کشورهای دیگر
۱۱	تعطیلات مذهبی در ایران و کشورهای اسلامی
۱۴	پیامدهای اقتصادی ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته
۲۲	پیامدهای اجتماعی ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته
۲۳	پیامدهای گردشگری ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته
۲۵	جمع بندی و ارایه راهکار
۲۸	منابع

یکی از وظایف مهم و بنیادین حاکمان، مهیاسازی بسترهای مساعد و راهبردی جهت افزایش توسعه اقتصادی، رفاه و نشاط اجتماعی است و اتخاذ تدابیر راهبردی در راستای بهبود این عوامل و تسهیل و تعدیل محرک‌های موثر در این عرصه از مقدماتی‌ترین اقدامات در راستای رشد و توسعه جوامع است. یکی از امور مهم و موثر بر رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی کشورها کمیت و کیفیت تعطیلات می‌باشد و دولت‌ها به منظور افزایش اثر بخشی ساعات کاری و بهره‌وری و در عین حال به حداکثر رسانی منافع اقتصادی و اجتماعی حاصل از تعطیلات، سعی بر نظام‌مند سازی تعطیلات خود داشته‌اند.

بدیهی است در چرخه اقتصادی امروز جهان که ارتباطات بین المللی شاه کلید رونق و توالی آن به شمار می‌آید، همه می‌کوشند تا با همگرایی همه جانبه و همسان سازی تقویم عملکردی خویش، مفهوم جهانی شدن را نهادینه ساخته و زمینه توسعه مراودات اقتصادی اجتماعی را به نحو بهینه فراهم سازند. یقیناً همگن سازی تقویم کاری و عملکردی در گستره اقتصاد یکی از ضروری‌ترین اقدامات اجرائی در راستای دست یابی به سیاست‌های کلان طرح ریزی شده فوق به شمار می‌آید. از اینرو باید اذعان داشت که یکی از مسیرهای دست یابی به اهداف یاد شده در ساماندهی، نظام بخشی و هماهنگی وضعیت تعطیلات پایانی هفته در کشور و تطابق آن با تقویم تعطیلات شرکای تجاری در منطقه و در سطح بین الملل، نهفته است.

در ایران «تغییر در تعطیلات کشور» موضوع جدیدی نیست. تقریباً در سال ۱۳۸۹ به دنبال بحث بر سر شمار زیاد روزهای تعطیل در ایران، شورای عالی انقلاب فرهنگی دست به تنظیم سندی زد که در آن بر باور غلط عامه مردم خط بطلان می‌کشید. در این سند توضیح داده می‌شود که ایران در مقایسه با کشورهای جهان به جز یک کشور، کمترین تعطیلات را در جهان دارد. به گونه‌ای که اگر ۲۶ روز تعطیل رسمی و ۵۲ روز تعطیل جمعه‌ها در نظر گرفته شود، تعداد تعطیلات به ۷۸ روز می‌رسد و با احتساب نیم‌روز تعطیلی پنجشنبه‌ها هم، این تعداد به ۱۰۴ روز خواهد رسید که از همه کشورهای جهان به جز یک کشور، کمتر است. از آن سال به بعد بحث بر سر اصلاح «قانون اصلاح لایحه قانونی تعیین تعطیلات رسمی کشور» که مصوب ۱۳۷۸،۵،۲۵ و مورد تایید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۸،۵،۲۷ بود، بالا گرفت و مجلس را بر آن داشت تا پیشنهاد دو تغییر را تعطیلات کشور کلید بزنند. اولین پیشنهاد، پیشنهاد تعطیلی روز شنبه به جای پنجشنبه بود. تغییری که به دلیل همسان سازی با تعطیلات کشورهای دیگر جهت تبادلات بهتر اقتصادی از سوی نمایندگان پیشنهاد شد که البته با رد کلیات این طرح از سوی کمیسیون اجتماعی مجلس روبه‌رو شد و جابه‌جایی تعطیلات رسمی کشور دلیل رد این طرح دانسته شد. اما پیشنهاد دوم مجلس که برای حل مشکل جابه‌جایی و تداخل روزهای تعطیل ذیل ماده ۲ طرح اصلاح لایحه قانونی تعیین تعطیلات رسمی کشور مطرح شده بود، نیز به واسطه رد کلیات مورد موافقت قرار نگرفت. در این ماده پیشنهاد شده بود که تعطیلی روز ۴ فروردین به ۵ فروردین تغییر پیدا کرده و روزهای ۱۲ فروردین که مصادف با روز جمهوری اسلامی ایران است و همچنین تعطیلی ۱۵ خرداد از تقویم حذف شوند. این طرح نیز به دلیل تفاوت دیدگاه‌ها به نتیجه‌ای نرسید.

در گذشته که قسمت‌های جهان، کشورها و حتی بعضی مناطق جدا از هم توسعه می‌یافتند، این نکات جزئی اهمیت چندانی نداشتند، اما در شرایط جهانی شدن و همگرایی اقتصادها و نظام‌های مالی تفاوت روزهای کار و تعطیل بین ایران و مابقی جهان که آنجا شنبه و

یکشنبه تعطیل هستند، بر وضعیت روابط اقتصادی اثر می‌گذارد. همانطور که در فوق اشاره شد، جمهوری اسلامی به اندازه چهار روز از محیط بازرگانی جهانی خارج می‌شود که این امر موجب عقب ماندگی همیشگی آهنگ کار و خسارات مالی می‌شود. به عنوان مثال، این شیوه عمل تماس‌های جمهوری اسلامی ایران با مراکز بازرگانی جهانی، نهادهای مالی و بورس‌ها و بخش دولتی را دشوار تر می‌سازد و بسیاری از تماس‌های بازرگانی را از بین می‌رود و باعث کندی فعالیت‌ها می‌گردد. عامل روان شناختی هم باید در نظر گرفته شود و آن ناراحتی عادی انسانی شرکای ایرانی و غربی است که برای آنها برقراری روابط بازرگانی در این شرایط مناسب نیست. فرض بر آن است که در صورت رفع تحریم‌ها از جمهوری اسلامی، این مسأله باز هم ضروری تر خواهد شد.

ازین رو در این نوشته ابتدا به بررسی و آرایه آمار تعطیلات رسمی و غیررسمی تقویم در کشور پرداخته می‌شود. در ادامه به مقایسه تعطیلات در ایران و کشورهای دیگر پرداخته می‌شود. به دنبال آن تاثیر این تعطیلات از لحاظ اقتصادی، گردشگری و اجتماعی بررسی می‌گردد و در پایان راهکارها و نتیجه‌گیری آرایه می‌شود.

وضعیت تعطیلات در ایران

در مورد وضعیت تعطیلات در ایران گزارش‌های متعدد و متناقضی درخصوص شرایط و میزان تعطیلات در ایران انتشار یافته است. در برخی از مطالعات ایران دارای بیشترین میزان تعطیلات و در برخی دیگر کشورمان دارای یکی از کمترین میزان تعطیلات در جهان عنوان گردیده است. اما آنچه نقطه مشترک همه این گزارش‌هاست توالی تعطیلات در کشور، وضعیت نابسامان آن، نارضایتی عمومی و همینطور تاثیر منفی آن بر بهره‌وری می‌باشد. یکی از دلایل اصلی تناقض گزارشات، تعریف تعطیلات و برداشت متفاوت از تعداد تعطیلات می‌باشد. در نتیجه داشتن نگاه و تعریفی واحد از تعطیلات و برداشت یکسان از آن در تبیین نظام تعطیلات کمک می‌کند. در این راستا و بررسی وضعیت تعطیلات در ایران، ابتدا تعریفی واحد از انواع تعطیلات مورد پذیرش، آرایه می‌گردد و پس از آن به بررسی وضعیت آن در ایران پرداخته می‌شود. تعطیلات را می‌توان به دو دسته تعطیلات رسمی و غیر رسمی تقسیم کرد، که هر کدام از آنها نیز انواعی دارند^۱. تعطیلات رسمی: روزهایی از سال که به صورت ثابت و مشخص در تقویم هر کشور به عنوان تعطیلی مشخص شده اند و شامل تعطیلات مناسبتی و غیرمناسبتی هستند. تعطیلات رسمی مناسبتی: روزهایی از سال که با توجه به یک مناسبت مذهبی، ملی، انقلابی و یا بین‌المللی به صورت ثابت و مشخص توسط مرجع صلاحیت دار در تقویم هر کشور به عنوان تعطیلی تعیین شده است:

- تعطیلات رسمی مذهبی: روزهایی که به مناسبت بزرگداشت مناسبت‌ها، اعیاد و سوگواری شخصیت‌های دینی تعطیل اعلام می‌شوند.

- تعطیلات رسمی انقلابی: روزهایی از سال که از بعد سیاسی برای نظام و مردم حائز اهمیت است و غالباً با تغییر نظام‌ها حذف یا اضافه خواهد شد.

^۱ تعاریف اخذ شده از بررسی وضعیت تعطیلات در ایران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲

- تعطیلات رسمی ملی: روزهای تاریخی یک ملت که یادآور افتخار، سنت، جشن یا عزای ملی است و عمدتاً با تاریخ و فرهنگ مردم آن سرزمین، گره خورده است.
- تعطیلات رسمی بین المللی (با عنوان روز جهانی): در این تعطیلات برخی دولت‌ها برای هماهنگی با سایر کشورها مناسبت آن روز را می‌پذیرند و تعطیل اعلام می‌کنند. در تقویم ایران این گونه تعطیلی وجود ندارد.
- تعطیلات رسمی غیرمناسبتی: روزهایی از سال که بدون وجود مناسبت خاصی، به صورت ثابت و مشخص در تقویم هر کشور به عنوان تعطیلی مشخص شده است.
- تعطیلات آخر هفته: بر خلاف ایران، بسیاری از کشورهای دنیا روزهای شنبه و یکشنبه را به عنوان تعطیلات آخر هفته در تقویم خود دارند.
- تعطیلات آموزشی: در این نوع از تعطیلات کلاس‌های درسی برگزار نمی‌شود و تعطیل است، ولی سایر بخش‌های سیستم آموزشی و بخش‌های دولتی و غیردولتی کشور، به فعالیت خود ادامه می‌دهند.
- تعطیلات بانکی: در برخی از کشورها، علاوه بر تعطیلات رسمی و آخر هفته، ایام دیگری از سال برای نظام بانکی، تعطیل اعلام می‌شود. در کشور ایران این نوع تعطیلات وجود ندارد.
- تعطیلات غیررسمی: روزهایی از سال که به صورت ثابت و مشخص در تقویم کشور به صورت تعطیلی مشخص نشده اند و بدون برنامه ریزی قبلی هستند. این تعطیلی‌ها عمدتاً ناشی از موارد زیر هستند:
 - فوت یک شخصیت مهم یا تعدادی از افراد جامعه بر اثر یک حادثه
 - شیوع بیماری
 - بلایای طبیعی و شرایط جوی
 - روزهای بین تعطیلی
 - اجلاس و مراسم‌های خاص
- همان طور که مشاهده می‌شود به طور کلی تعداد تعطیلات رسمی مناسبتی در ایران ۲۶ روز است که ۶ روز آن تعطیلات ملی، ۴ روز تعطیلات انقلابی و ۱۶ روز تعطیلات مذهبی است. در جدول ۱، تعداد تعطیلات رسمی مناسبتی ایران به تفکیک مناسبت نشان داده شده است.

جدول ۱- تعطیلات رسمی مناسبتی ایران به تفکیک نوع مناسبت (سال ۲۰۱۵)

ردیف	تعطیلات ثابت (شمسی)		تعطیلات متغیر (قمری)
	ملی	انقلابی	مذهبی
۱	۱ فروردین - عید نوروز	۱۲ فروردین - روز جمهوری اسلامی	۹ محرم - تاسوعای حسینی
۲	۲ فروردین - عید نوروز	۱۴ خرداد - رحلت امام خمینی (ره)	۱۰ محرم - عاشوری حسینی
۳	۳ فروردین - عید نوروز	۱۵ خرداد - قیام مردم قم	۲۰ صفر - اربعین حسینی
۴	۴ فروردین - عید نوروز	۲۲ بهمن - پیروزی انقلاب اسلامی	۲۸ صفر - رحلت پیامبر (ص) و شهادت امام حسن مجتبی (ع)
۵	۱۳ فروردین - روز طبیعت		۳۰ صفر - شهادت امام رضا (ع)
۶	۲۹ اسفند - ملی شدن نفت		۱۷ ربیع الاول - میلاد پیامبر (ص) و امام صادق (ع)
۷			۳ جمادی الثانی - شهادت حضرت فاطمه (س)
۸			۱۳ رجب - میلاد امام علی (ع)
۹			۲۷ رجب - عید مبعث
۱۰			۱۵ شعبان - میلاد امام زمان (عج)
۱۱			۲۱ رمضان - شهادت امام علی (ع)
۱۲			۱ شوال - عید فطر
۱۳			۲ شوال - عید فطر
۱۴			۲۵ شوال - شهادت امام صادق (ع)
۱۵			۱۰ ذیحجه - عید قربان
۱۶			۱۸ ذیحجه - عید غدیر خم

منبع: بررسی وضعیت تعطیلات در ایران و سایر کشورهای جهان

تعداد تعطیلات رسمی غیرمناسبتی در ایران ۵۲ روز جمعه و ۲۶ نیمروز پنجشنبه می‌باشد که اگر به این تعطیلات ۲۶ روز تعطیلات رسمی اضافه گردد کل تعطیلات ایران ۱۰۴ روز (احتمال کم شدن بعضی روزها به دلیل تطابق) می‌گردد.

مقایسه تعطیلات در ایران و کشورهای دیگر

مقایسه تعطیلات رسمی مناسبتی در ایران و جهان

در این بخش آمار تعطیلات مختلف کشورهای مهم ارایه شده و به مقایسه میزان تعطیلات آنها با ایران پرداخته می‌شود. کشور آمریکا با ۷ روز، دارای کمترین تعداد روزهای تعطیل رسمی مناسبتی و کشور سریلانکا با ۲۸ روز، دارای بیشترین تعداد روزهای تعطیل رسمی مناسبتی، در میان کشورهای منتخب هستند (جدول ۲). بعد از کشور سریلانکا، بیشترین تعداد روزهای تعطیل رسمی مناسبتی مربوط به کشورهای ایران و آذربایجان است که دارای ۲۶ روز تعطیل رسمی مناسبتی هستند. کشور ایران دارای ۱۶ روز تعطیلی مذهبی، ۴ روز انقلابی و ۶ روز ملی می‌باشد.

جدول ۲ - تعداد تعطیلات رسمی مناسبتی کشورهای منتخب (سال ۲۰۱۵)

ردیف	نام کشور	تعداد روزهای تعطیل	ردیف	نام کشور	تعداد روزهای تعطیل
۱	آمریکا	۷	۱۷	بحرین	۱۵
۲	برزیل	۸	۱۸	کره جنوبی	۱۶
۳	قطر	۸	۱۹	کره شمالی	۱۶
۴	سوئیس	۸	۲۰	عمان	۱۶
۵	کانادا	۹	۲۱	پاکستان	۱۶
۶	آلمان	۹	۲۲	روسیه	۱۶
۷	انگلستان	۹	۲۳	مالزی	۱۷
۸	استرالیا	۱۰	۲۴	ژاپن	۱۷
۹	هلند	۱۰	۲۵	چین	۱۹
۱۰	نیوزلند	۱۲	۲۶	عراق	۱۹
۱۱	ایتالیا	۱۲	۲۷	اندونزی	۲۰
۱۲	عربستان سعودی	۱۲	۲۸	سوریه	۲۰
۱۳	اتریش	۱۳	۲۹	آذربایجان	۲۶
۱۴	دانمارک	۱۳	۳۰	ایران	۲۶
۱۵	آفریقای جنوبی	۱۳	۳۱	سريلانکا	۲۸
۱۶	ترکیه	۱۳			

منبع: بررسی وضعیت تعطیلات در ایران و سایر کشورهای جهان

مقایسه تعطیلات آخر هفته در ایران و کشورهای دیگر

در جدول ۳ روزهای تعطیل آخر هفته کشورهای منتخب نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، بسیاری از کشورهای اسلامی مانند قطر، عربستان سعودی، مالزی، سوریه و... به منظور هماهنگی با سایر کشورهای جهان، روزهای جمعه و شنبه را به عنوان تعطیلات آخر هفته خود در نظر گرفته اند، در حالی که در ایران روزهای پنجشنبه و جمعه، روزهای تعطیل آخر هفته محسوب می‌شوند. در مواد ۳۴ و ۲۶ قانون کار تصریح شده است که روز جمعه به عنوان روز آخر هفته محسوب می‌شود، ولی برخی از موسسات دولتی و سازمان‌های عمومی در روزهای پنجشنبه و جمعه تعطیل هستند و بسیاری از سازمان‌ها و بانک‌ها نیز در روز پنجشنبه به صورت نیمه وقت فعالیت می‌کنند. لازم به ذکر است که در میان کشورهای منتخب، فقط کشورهای کره شمالی و پاکستان، یک روز (یکشنبه‌ها) را به عنوان تعطیلات آخر هفته خود در نظر گرفته اند.

جدول ۳- تعطیلات آخر هفته کشورهای منتخب

ردیف	نام کشور	تعطیلات آخر هفته	ردیف	نام کشور	تعطیلات آخر هفته
۱	آمریکا	شنبه ها و یکشنبه ها	۱۷	بحرین	جمعه ها و شنبه ها
۲	برزیل	شنبه ها و یکشنبه ها	۱۸	کره جنوبی	شنبه ها و یکشنبه ها
۳	قطر	جمعه ها و شنبه ها	۱۹	کره شمالی	یکشنبه ها
۴	سوئیس	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۰	عمان	جمعه ها و شنبه ها
۵	کانادا	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۱	پاکستان	یکشنبه ها
۶	آلمان	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۲	روسیه	شنبه ها و یکشنبه ها
۷	انگلستان	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۳	مالزی	جمعه ها و شنبه ها
۸	استرالیا	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۴	ژاپن	شنبه ها و یکشنبه ها
۹	هلند	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۵	چین	شنبه ها و یکشنبه ها
۱۰	نیوزلند	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۶	عراق	جمعه ها و شنبه ها
۱۱	ایتالیا	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۷	اندونزی	شنبه ها و یکشنبه ها
۱۲	عربستان سعودی	جمعه ها و شنبه ها	۲۸	سوریه	جمعه ها و شنبه ها
۱۳	اتریش	شنبه ها و یکشنبه ها	۲۹	آذربایجان	شنبه ها و یکشنبه ها
۱۴	دانمارک	شنبه ها و یکشنبه ها	۳۰	ایران	پنجشنبه ها و جمعه ها
۱۵	آفریقای جنوبی	شنبه ها و یکشنبه ها	۳۱	سريلانکا	شنبه ها و یکشنبه ها
۱۶	ترکیه	شنبه ها و یکشنبه ها			

منبع: بررسی وضعیت تعطیلات در ایران و سایر کشورهای جهان

بررسی‌ها نشان می‌دهد تعطیلات سالانه اکثر کشورهای جهان بین ۱۱۰ تا ۱۲۹ روز است. به عنوان مثال کشورهای توسعه یافته‌ای همچون روسیه ۱۲۳ روز، ژاپن ۱۱۹ روز، ترکیه، اتریش و کره جنوبی هر یک ۱۱۷ روز، کانادا و ایتالیا ۱۱۶ روز، آمریکا، اسپانیا، چین، مالزی و دانمارک نیز ۱۱۵ روز تعطیلی دارند که تعطیلات اختصاصی بانک‌ها و کارخانه‌های آنها را نیز باید اضافه کرد. اما در ایران با احتساب ۲۶ روز تعطیلی رسمی و ۵۲ روز تعطیلی روز جمعه، تعداد روزهای تعطیل به ۷۸ روز می‌رسد. اگر نیم پنجشنبه تعطیل نیز به آن افزوده شود تعداد کل روزهای تعطیل در ایران ۱۰۴ (امکان تطبیق تعطیلات رسمی و غیررسمی) روز خواهد بود که بر این اساس، ایران در مقایسه با کشورهای جهان به جز یک کشور، کمترین تعطیلات را در جهان دارد. آنچه که در رسانه‌ها مطرح می‌شود که تعطیلات در ایران بیشتر از همه کشورهای جهان است فقط ناظر به تعطیلات رسمی است که باید گفت در کل واقعیت این گونه نیست. اولاً بیشترین تعطیلات رسمی (۲۸ روز) در تقویم کشور سریلانکا وجود دارد، ثانیاً: علاوه بر ایران در تقویم کشور بوسنی و هرزگوین نیز ۲۵ روز تعطیلات رسمی وجود دارد. ثالثاً: گرچه هم اکنون ۲۶ روز تعطیلی رسمی در تقویم کشور وجود دارد ولی ۱۶ روز آن مناسبت‌های اسلامی و مذهبی براساس تقویم قمری است که به خاطر همزمانی آن با روزهای تعطیل آخر هفته، میزان تعطیلات واقعی کشور به طور متوسط حدود ۲۰ روز است و در برخی از سال‌ها به ۱۸ روز نیز رسیده است. گفتنی است روسیه ۱۹ روز، ژاپن ۱۸ روز و اتریش، کانادا و چین هر یک ۱۷ روز دارای تعطیلات رسمی هستند.^۲

هفته کار در ایران با سنت دین اسلام مطابقت دارد. در جهان اسلام روز جمعه روز نماز جماعت است که همین روز در اکثر کشورهای اسلامی روز تعطیل می‌باشد. جالب توجه است که در بعضی کشورهای عربی به جای روز پنجشنبه، روز شنبه تعطیل است. هفته کار در سوریه، مصر، امارات و بعضی کشورهای دیگر همینطور تنظیم شده است. این امر از یک سو با سنت دینی منافات ندارد زیرا مردم روز جمعه کار نمی‌کنند ولی از سوی دیگر حد اقل تا حد معینی با تقویم اروپایی و جهانی مطابقت دارد که تماس‌ها و تعامل دوجانبه را مؤثرتر می‌کند.

گفتنی است که کشورهای غربی نیز براساس سنت دین مسیحیت روزهای تعطیل خود را تعیین کرده‌اند: روز یکشنبه که روز مراسم عبادی است به طور منطقی به روز استراحت تبدیل شده است. اروپا و غرب در طول قرن ۱۹ و بخشی از قرن ۲۰ در راه روز تعطیل دوم مبارزه می‌کردند. در اکثر کشورهای اروپایی اتحادیه‌های صنفی تنها اواسط قرن گذشته موفق شدند دو روز تعطیل رسمی به دست آورند. اروپا و مابقی جهان در عمل بر اساس همین تقویم کاری زندگی کرده و می‌کنند. ولی کشورهای خاور میانه که ارتباط آنها با غرب همیشه مشکل بوده و سنت مذهبی داخلی به اندازه سنت مسیحی قوی است، به نظام روزهای کار و تعطیل خود وفادار ماندند. روز جمعه روز استراحت شیعیان و سنی‌ها، عرب‌ها و فارس‌ها، افغان‌ها و بربرها باقی مانده است.

با در نظر گرفتن تعطیلات پایان هفته، فراوانی تعطیلات در ایران بعد از یمن در قعر جداول جهانی قرار دارد. اهمیت تعطیلات زمانی بیشتر روشن می‌شود که میزان بهره‌وری نیروی انسانی در کشور با سایر کشورها مقایسه می‌شود. پایین بودن قابل ملاحظه سطح بهره‌وری نیروی انسانی در مقایسه با سایر کشورهای جهان و فاصله معنی‌دار در دستیابی به اهداف برنامه‌های پنج ساله توسعه کشور در این زمینه

^۲ Professional Resource of World Public Holidays

می‌تواند موید بهینه نبودن تعطیلات رسمی در کشور باشد. بر اساس تحقیقات حوزه مدیریت منابع انسانی، تعطیلات تاثیر مستقیمی بر بهره‌وری سرمایه انسانی دارد. ایرانی‌ها در مقایسه با میانگین کشورهای عضو اتحادیه اروپا، آمریکا، کانادا و کشورهای ژاپن و کره جنوبی (به‌عنوان نمایندگان کشورهای توسعه یافته) حدود یک ماه کمتر در تعطیلات باشند. در صورت افزایش تعطیلات پایان هفته به دو روز، تعداد تعطیلات در ایران با احتساب تداخل بین تعطیلات به ۱۲۵ روز خواهد رسید. یعنی رقمی معادل تعداد تعطیلات در کشورهایی مانند ژاپن و برزیل. در جدول ۴ مقایسه اجمالی الگوی ساختاری تعطیلات پایان هفته در کشورهای منتخب ارایه شده است.

جدول ۴ مقایسه اجمالی الگوی ساختاری تعطیلات پایان هفته

فهرست جامعه آماری	تعداد کشورها	شنبه	یکشنبه	دو شنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	جمعه
کشورهای غیر مسلمان	۹۳			روزهای مفید کاری				
کشورهای مسلمان	۲۱				روزهای مفید کاری			
سایر کشورها	۵				روزهای مفید کاری			
ایران	۱				روزهای مفید کاری			
مجموع آماری	۱۲۰	۱۱۴	۹۸					۲۲

طبق آمار رسمی منتشر شده توسط مجامع علمی، میانگین ساعات کار مفید روزانه هر فرد در بخش‌های اداری، خدمات و صنعتی در انگلیس ۱۵/۶ ساعت، در پرتغال ۲۰/۸ ساعت و در مجموعه کشورهای اروپایی ۲۰/۷ ساعت است و این در حالی است که در ایران متوسط کار روزانه در بخش دولتی ۴/۱ ساعت و در بخش خصوصی ۶/۲ ساعت است. به‌طور کلی نظم بخشیدن به تعطیلات رسمی کشور یکی از ضرورت‌هایی است که در اقتصاد مقاومتی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. آنچنان که تحقیقات علمی نشان می‌دهد، بهره‌وری نیروی انسانی با تعطیلات دو روزه در پایان هفته، افزایش چشمگیری خواهد یافت؛ موضوعی که در کشور ما همچنان که اشاره شد، با تقویم تعطیلات رسمی فعلی و پراکندگی و بی‌نظمی آن، مشاهده نمی‌شود. از این رو لزوم بازنگری در تقویم تعطیلات رسمی کشور بر کسی پوشیده نیست و ضرورت نظام‌مندی تعطیلات آخر هفته پوشیده نیست و براساس آن علاوه بر افزایش بهره‌وری و تبعات مثبت اقتصادی، فواید اجتماعی و رفتاری آن نیز برای مردم محسوس باشد.

تعطیلات مذهبی در ایران و کشورهای اسلامی

همان طور که بیان شد، تعداد زیادی از کل تعطیلات رسمی مناسبتی کشور ایران، مربوط به تعطیلات مذهبی است؛ در این راستا در جدول ۵ تعطیلات مذهبی و غیرمذهبی کشور ایران و برخی از کشورهای اسلامی منتخب، به منظور مقایسه نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، در سایر کشورهای اسلامی نیز تعطیلات مذهبی، سهم زیادی از کل تعداد تعطیلات مناسبتی را به خود اختصاص داده اند؛ ولی به هر حال تعداد تعطیلات مذهبی (همچنین تعداد تعطیلات غیرمذهبی) کشور ایران، نسبت به سایر کشورهای اسلامی بالاتر است به طوری که دارای تعداد بیشتری تعطیلات مذهبی در میان کشورهای اسلامی منتخب (و بیشترین تعداد کل تعطیلات پس از جمهوری آذربایجان) است.

جدول ۵- تعداد تعطیلات مذهبی و غیرمذهبی کشورهای اسلامی منتخب

نام کشور	مذهبی	غیرمذهبی	مجموع
قطر	۶	۲	۸
عربستان سعودی	۱۰	۲	۱۲
کویت	۸	۴	۱۲
امارات متحده عربی	۹	۴	۱۳
نیجریه	۹	۵	۱۴
بحرین	۱۱	۴	۱۵
عمان	۱۲	۴	۱۶
پاکستان	۱۲	۴	۱۶
مالزی	۹	۸	۱۷
عراق	۱۰	۹	۱۹
اندونزی	۱۰	۱۰	۲۰
سوریه	۱۳	۷	۲۰
ایران	۱۶	۱۰	۲۶
جمهوری آذربایجان	۵	۲۱	۲۶

منبع: بررسی وضعیت تعطیلات در ایران و سایر کشورهای جهان

با توجه به اهمیت روز جمعه در دین اسلام، در تمام کشورهای مسلمان به جز لبنان و پاکستان جمعه روز تعطیل محسوب می‌شود. در اکثر قریب به اتفاق کشورهای مسلمان روزهای تعطیل، شامل روزهای جمعه و شنبه است. در میان کشورهای مسلمان تنها در ایران و پاکستان تعطیلات پایان هفته یک روزه است.

مقتضیات فرهنگی و دینی ایرانیان خواهان تعطیلی پنج‌شنبه در کنار جمعه است، اما تعطیلی پنج‌شنبه و جمعه در ایران و تعطیلی شنبه و یکشنبه در بسیاری از طرف‌های مبادله با ایران عملاً به معنای قطع ارتباط تجاری در بیش از نیمی از هفته است. یافته‌های سازمان همکاری و توسعه در رابطه با نحوه توزیع تعطیلات در بین کشورهای اروپایی در سال ۲۰۱۴ نیز موید این نتیجه است که در میان کشورهایی که بیشترین حجم از مبادلات را دارند یکسان‌سازی تعطیلات تقویم سبب صرفه جویی در هزینه تعطیلات خواهد شد.

با توجه به نیمه تعطیل بودن روز پنج‌شنبه در کشور، مراسم مذهبی در پایان این روز و شرایط فرهنگی کشور، با اشاره به دورکاری و استفاده از تکنولوژی تولید، روز پنج‌شنبه به‌عنوان روز تعطیل می‌تواند در نظر گرفته شود. اما تغییر تعطیلات در کشور به روزهای جمعه و شنبه در محاسبات هزینه و فرصت منطقی‌تر به نظر می‌رسد.

طی دهه اخیر تحولات زیادی در عمده کشورهای اسلامی و سنت گرا به وقوع پوسته که نشان از درک ضرورت نیل به همگرایی یاد شده دارد و آشکارا این حقیقت اجتناب ناپذیر را عیان می‌دارد که دنیای امروز مبتنی بر تعاملات همه جانبه و هم افزایی عمومی فارق از قومیت، ملیت، مذهب و ذهنیت است. تغییر تعطیلات پایان هفته به منظور نزدیکی بیشتر با سیر تحولات اقتصادی - اجتماعی در عرصه بین المللی نمونه بارز از اقدام جمعی در سطح جامعه جهانی است که از سال ۲۰۰۰ میلادی در بطن کشورهای مسلمان آغاز گردیده و زمینه نزدیکی هرچه بیشتر این کشورها با سیر تحولات جهانی را فراهم آورده است، در این راستا جدول (۶) وضعیت شروع تغییرات را در کشورهای مختلف نشان می‌دهد. در نشست سران کشورهای عربی حوزه خلیج فارس در سال ۲۰۱۰ مقرر شد که تمامی این کشورها، تعطیلات پایان هفته خود را به دو روز افزایش دهند. پس از عمان، در آغاز ماه جولای ۲۰۱۳، عربستان آخرین کشور عربی بود که این تغییرات را در تقویم کاری خود اعمال کرد.

همچنین افغانستان نیز به‌عنوان آخرین همسایه ایران در سال ۱۳۹۵ میلادی اقدام به افزایش تعطیلات پایان هفته خود به دو روز کرد. به نظر می‌رسد یکی از نگرانی‌های موجود در زمینه تغییر تعطیلات کیفیت واکنش جامعه به روزهای سرخ جدید تقویم است. بررسی تجربه سایر کشورها نشان می‌دهد در بستر اجرایی مناسب اجرای این الزام با چالش‌چندانی همراه نیست. برای مثال، حکم حکومتی دو روزه شدن تعطیلات عربستان در سال ۲۰۱۳، در حالی ابلاغ شد که مردم عربستان در تعطیلات پیش از ماه رمضان به سر می‌بردند و مدارس و دانشگاه‌ها منتظر آغاز ترم تحصیلی جدید بودند، در نتیجه اصطکاک ناشی از عدم تطابق سریع جامعه با این تغییر جدید به حداقل رسید. پس از آرایه‌های مرتبط در مورد وضعیت تعطیلات در ایران و جهان، در ادامه مهم‌ترین پیامدهای نظام‌سازی تعطیلات پایان هفته را آرایه می‌گردد.

جدول ۶- کشورهای اسلامی که تعطیلات پایانی هفته خود را تغییر داده اند

ردیف	نام کشور	روزهای تعطیل	تاریخ اعمال تغییرات
۱	الجزیره	جمعه و شنبه	۲۰۰۹
۲	افغانستان	جمعه و شنبه	۲۰۱۵
۳	بحرین	جمعه و شنبه	۲۰۰۶
۴	عربستان سعودی	جمعه و شنبه	۲۰۱۳
۵	مصر	جمعه و شنبه	
۶	عراق	جمعه و شنبه	۲۰۰۶ - ۲۰۰۵
۷	اردن	جمعه و شنبه	۲۰۰۰
۸	کویت	جمعه و شنبه	۲۰۰۷
۹	لیبی	جمعه و شنبه	۲۰۰۶ - ۲۰۰۵
۱۰	مالزی	جمعه و شنبه	
۱۱	مالدیو	جمعه و شنبه	۲۰۱۳
۱۲	عمان	جمعه و شنبه	۲۰۱۳
۱۳	سودان	جمعه و شنبه	۲۰۰۸
۱۴	یمن	جمعه و شنبه	۲۰۱۳
۱۵	امارات متحده عربی	جمعه و شنبه	۲۰۰۶

پیامدهای اقتصادی ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته

یکی از ارکان اصلی بررسی وضعیت تعطیلات و نظام مندی آن، بعد اقتصادی این موضوع می‌باشد. در نگاه اول این موضوع، به کاهش ساعت کاری کارکنان و در نتیجه افزایش هزینه‌های تولید منجر می‌گردد اما در نظر گرفتن این فاکتور، چشم پوشیدن بر جنبه‌های مثبتی است که در زیر بدان پرداخته می‌شود.

همانطور که اشاره شد، یکی از مهمترین مسائل حوزه کار و تولید، هزینه‌های نیروی انسانی می‌باشد و تعطیلات در این زمینه نقش مهمی دارد. تعطیلات به صورت مستقیم بر میزان ساعات کاری، پیوستگی تولید و ارائه خدمات، تجارت و مبادلات خارجی و بهره‌وری نیروی کار تاثیر دارد. مسلماً افزایش تعطیلات و یا عدم نظام مند بودن تعطیلات باعث کاهش ساعت کاری و کمتر شدن مبادلات خارجی شده و هزینه تولید و ارائه خدمات را افزایش می‌دهد. اما از طرفی در صورت استفاده بهینه از تعطیلات بهره‌وری و کارایی نیروی کار افزایش یافته و در نتیجه این امر، تولید و ارائه خدمات نقش مثبتی ایفا کند. از منظر اقتصادی گرچه در نظام رسمی بخشی از کار در ایام تعطیلی غیر فعال است اما خود تعطیلات باعث افزایش تقاضا برای بسیاری از کالا و خدمات می‌شود و بازارها رونق می‌یابند. بر اساس گزارش‌ها^۳ فروش در فروشگاه‌های عمده فروشی به هنگام تعطیلات تا ۴۰٪ افزایش می‌یابد. بدین صورت افزایش ارائه خدمات و کالا در بعضی از صنایع موجب بهبود عملکرد اقتصادی می‌گردد. همینطور نحوه تاثیر تعطیلات به نظام اقتصادی هر کشوری بستگی دارد. از طرفی افزایش و بهبود کارایی مبادلات تجاری براساس هماهنگی تعطیلات با دیگر کشورها و تاثیر مثبت نظام مندی تعطیلات بر افزایش بهره‌وری موجب بهره‌مندی اقتصادی می‌گردد. در نتیجه بسیاری از کشورها از این موضوع استفاده کرده و با نظام مندی تعطیلات خود (همانطور که در بخش قبل تبیین شد) سعی بر افزایش میزان تولید ناخالص داخلی خود دارند. موارد بالا در ادامه این بخش به طور جزئی تر مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

ابتدا باید به این نکته اشاره کرد که در بحث سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و نظام مندسازی تعطیلات می‌توان به چند موضوع مهم ذیل اشاره کرد:

- محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری (اقتصاد، ایجاد بستر رقابت (بند ۳)
- حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزش‌آوری مثبت (بند ۱۰)
- گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج (بند ۱۱)
- مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات (بند ۱۳)

^۳ China.org.cn (۲۰۰۷) Retail sales rise ۱۶% during holiday.

- مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرحهای واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلالهای داخلی و خارجی (تبصره ذیل بند ۲۲)

ازطرفی توانمند سازی منابع تولید و توسعه مراودات بین المللی مقدمه ای بر تحقق اهداف یاد شده می‌باشند، یقیناً همگن سازی تقویم کاری و عملکردی در گستره اقتصاد یکی از ضروری ترین اقدامات اجرائی لازمه بدوی در راستای دست یابی به سیاست‌های کلان طرح ریزی شده فوق به شمار می‌آید. موارد مهم اقتصادی حاصل از نظام مندسازی تعطیلات به صورت زیر می‌باشد.

-تولید ناخالص داخلی: در علم اقتصاد هزینه‌های سربار باب وسیعی است که هر فعالیت اقتصادی طبعاً با آن سروکار دارد و به اقلامی از هزینه‌ها اطلاق می‌شود که مستقل از تولید، همواره برای روزهای سال اعم از کاری و یا تعطیل تعلق می‌گیرد. در محاسبه قیمت تمام شده هر محصول، این هزینه اجتناب ناپذیر، در صورت کسر با هزینه‌های متغیر جمع شده و به تعداد تولید محصول در سال تقسیم می‌شود. هرگاه تعداد روزهای کاری سال به لحاظ تعطیلی کم شود، در فرمول محاسبه قیمت تمام شده، عدد مخرج (میزان تولید) باوجود متورم بودن صورت کسر کوچکتر می‌شود و به طریق اولی قیمت تمام شده محصول بالاتر می‌رود. بالا رفتن قیمت تمام شده محصول سبب می‌شود که تولیدکننده قدرت رقابت در بازار پرتحول را از دست دهد و با کوچکترین نسیم و یا چالش رقبا از صحنه فعالیت اقتصادی حذف شود. مصداق بارز این عارضه را می‌توان در عقب‌نشینی صنایع نساجی، پوشاک، کفش، قطعه سازی و صدها عرصه اقتصادی دیگر در قبال هجوم شبیخون وار ساخته‌های چین، کره جنوبی و اخیراً مالزی بوضوح رویت کرد. عرضه پیراهن چینی با کیفیت نسبتاً مناسب به صورت بسته‌بندی شده معادل یک دلار و یا فرش ماشینی با ۵۰ درصد قیمت تمام شده داخلی نشان می‌دهد که ایران حتی در عرصه محصولات سنتی نظیر فرش، کفش، پوشاک نیز مزیت خود را از دست داده و به محض خشک شدن مرکب سند پیمان ورود به سازمان تجارت جهانی و ممنوع شدن اعطای هرگونه رانت و یا یارانه، این صنایع جز اضمحلال و یا بازنگری بنیادی شرایط کار، افزایش راندمان و بهره‌وری کار و در رأس آنها تطبیق روزهای تعطیلی با دیگر کشورها با هدف کاهش نقطه سربه سر محصول، چاره دیگری نخواهند داشت.

تعطیلاتی که به شکل قانونی در تقویم کشور انعکاس یافته یا به صورت غیررسمی در طول سال اعمال می‌شود به عنوان یکی از چالش‌های پیش روی اقتصاد ایران معرفی شده است. این رقم نشان‌دهنده‌ی این است که میزان تعطیلات اداری سال جاری یک سوم روزهای سال را تشکیل می‌دهد. اگر مقایسه‌ای بین تعطیلات ایران (۱۰۴ روز) با سایر کشورها انجام دهیم، به این نتایج دست می‌یابیم: در سال ۲۰۱۲ در کشور چین ۱۸ روز تعطیلات رسمی و ۱۰۴ روز تعطیلات آخر هفته وجود دارد. بنابراین در این کشور بالغ بر ۱۲۲ روز تعطیل وجود دارد. در کشور ژاپن در سال ۲۰۱۲ تعطیلات رسمی بالغ بر ۲۳ روز است که با احتساب تعطیلات آخر هفته، مجموع تعطیلات این کشور به ۱۲۷ روز می‌رسد. در آلمان کل تعطیلات بالغ بر ۱۲۱ روز است. ممکن است با نگاهی به این آمارها به این نتیجه برسیم که تعطیلات در ایران تفاوت چندانی با سایر کشورها نداشته و حتی کمتر است، اما نکته‌ی حائز اهمیت این است که فقط در صورتی می‌توانیم این نتیجه‌گیری را انجام دهیم که از جهات دیگر نیز شرایط یکسانی با سایر کشورها داشته باشیم. در مسئله‌ی تعطیلات ۲ جزء محوری وجود دارد: ساعات کار مفید، تعطیلات پایان هفته و رسمی. مقایسه‌ی تعطیلات در ایران با کشورهای دیگر جهان تنها در صورتی صحیح

خواهد بود که از حیث ساعات کار مفید وضعیت ایران شبیه یا نزدیک به کشورهای مقایسه شده باشد. این در حالی است که بر اساس آمار، ساعات کار مفید در ایران با سایر نقاط دنیا قابل مقایسه نیست. در خوش‌بینانه‌ترین برآورد، ساعت کار مفید در ایران ۲ ساعت (در ادارات دولتی ۲۲ دقیقه) است و در کشورهای پیشرفته‌ی دنیا در بدبینانه‌ترین برآورد این رقم به ۵ ساعت می‌رسد. در واقع کشورهای پیشرفته از ۴۴ ساعت کار در هفته ۲۸ ساعت کار مفید انجام می‌دهند، در حالی که این رقم در ایران ۱۱ ساعت است. بنابراین از حیث اقتصادی میزان زمان لازم برای استراحت و تجدید قوا (تعطیلات) در این ۲ وضعیت متفاوت، نمی‌تواند یکسان باشد و از حیث فرهنگی نیز فرد در اوقات کار چندان اشتغال ذهنی ندارد و به همین دلیل، نیازی به تعطیلات به منظور پرداختن به امور فرهنگی احساس نمی‌شود.^۴ در نتیجه در کنار نظام‌مند کردن تعطیلات پایان هفته نیاز به افزایش بهره‌وری نیز وجود دارد.

تاثیر کاهنده افزایش تعداد روزهای تعطیلات بر تولید ناخالص داخلی کشور نیز یکی دیگر از ایراداتی است که نسبت به نظام تعطیلات دو روزه پایان هفته مطرح شده است. برخی از کارشناسان نیز اقدام به محاسبه این اثر کاهنده بر تولید ناخالص داخلی کرده‌اند. در این بین حتی عده‌ای از صاحب‌نظران با محاسبه میانگین تولید ناخالص داخلی روزانه در کشور، این رقم را ضرر واقعی افزایش هر روز تعطیل به تقویم می‌دانند. اما بررسی پژوهش‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که اولاً محاسبه اثرگذاری افزایش تعطیلات بر میزان تولید ناخالص داخلی متضمن در نظر گرفتن هارمونی بخش‌هایی است که تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل می‌دهند. تاثیر تعطیلات بر مجموعه بدنه اقتصاد نیازمند محاسبه برآیند تاثیرات فزاینده و کاهنده افزایش تعطیلات بر هر یک از بخش‌های اقتصادی است. ضرورتی که لااقل در نگاه اول، اظهار نظر برخی از کارشناسان در رابطه با عوارض جانبی افزایش تعطیلات بر بدنه اقتصاد را غیرکارشناسانه جلوه می‌دهد.

بر اساس مطالعاتی که در برخی کشورها نظیر آلمان و مالزی انجام شده است، تولید ناخالص داخلی (GDP) در روزهای تعطیل به طور معناداری کاهش پیدا می‌کند.^۵ پژوهش‌های بسیاری بر این نکته تاکید دارند که میزان خسارت وارد شده به مقدار تولید ناخالص داخلی در ازای هر روز تعطیلی بستگی به ساختار اقتصادی هر کشور دارد. برای مثال در کشور اندونزی که اقتصادی مبتنی بر توریسم دارد؛ در هر روز تعطیلی حدود ۰/۶ درصد به تولید ناخالص داخلی افزوده می‌شود.

حدود ۲۶ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران را نفت^۶ و کشاورزی تشکیل می‌دهند که می‌توان گفت مجزا از تعطیلات کار می‌کنند. حدود ۱۳ درصد از تولید ناخالص داخلی مربوط به هتلداری و گردشگری و رستوران‌داری است. در صورت افزایش تعداد روزهای تعطیل علاوه بر رونق گردشگری و ایجاد اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته این بخش می‌تواند به سهم بالاتری در تولید ناخالص ملی دست یابد. شبیه اتفاقی که در برخی از کشورهای در حال توسعه آسیای میانی نیز رخ داده است. فعالیت‌های ساختمانی نیز با سهم ۶ تا ۷ درصدی

^۴مرکز پژوهش‌های مجلس

^۵ Amavilah, ۲۰۰۹

^۶مصلی نژاد و شیخ زاده، سهم نفت ۲۰٪ است.

خود مستقل از تعطیلات رسمی عمل می‌کنند. در بخش خدمات نیز حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات با سهم ۱۶ درصدی و خدمات شخصی و عمومی با سهم ۹ درصدی خود مستقل از تعطیلات عمل می‌کنند.^۷

بنابراین می‌توان گفت بیش از ۷۰ درصد از بخش‌های اقتصادی تا حدود زیادی مستقل از تعطیلات فعالیت می‌کنند. در بخش‌های دیگر نیز با زمان‌بندی صحیح شیفت‌ها به منظور افزایش بهره‌وری و استفاده حداکثری از زمان کاری می‌توان این تاثیر را تا حدود زیادی تعدیل کرد. بنابراین می‌توان گفت همان‌طور که برخی از بخش‌های اقتصادی ممکن است از افزایش تعداد روزهای تعطیل آسیب ببینند، اما ایجاد تحرک در سایر بخش‌ها نه تنها این اثر را تعدیل می‌کند، بلکه ممکن است زمینه‌ای را برای تحرک بخشی به میزان تولید ناخالص داخلی نیز ایجاد کند.

افزایش و هماهنگی مبادلات تجاری:

همانطور که اشاره گردید، در ایران روزهای پنجشنبه و جمعه تعطیل پایان هفته بوده و در اکثر کشورهای خارجی برخلاف رویه مرسوم ایران روزهای شنبه و یکشنبه تعطیل پایان هفته است. بنابراین در طول ۷ روز هفته، روزهای شنبه و یکشنبه در خارج از کشور و روزهای پنجشنبه و جمعه در ایران تعطیل است و کلیه فعالیت‌های اقتصادی عملاً در طول چهارروز هر هفته سال را کم می‌شود. در ایران، روز کاری معمولاً از ساعت ۷/۳۰ صبح شروع و در ساعت ۱۵/۳۰ خاتمه می‌یابد. روز کاری کشورهای اروپایی که بالاترین مراودات اقتصادی با ایران را دارا هستند، با توجه به ۳/۵ ساعت اختلاف ساعت موجود (مبدأ گرینویچ لندن بدون در نظر گرفتن یک ساعت تغییر زمان اول سال) به وقت ایران از ساعت ۱۲/۳۰ شروع و تا ساعت ۱۹ به وقت تهران ادامه می‌یابد. بنابراین ارتباط ایران با مبادی اقتصادی اروپا در سه روز کاری هفته (دوشنبه، سه‌شنبه و چهارشنبه) روزانه حداکثر ۳ ساعت و در جمع روزهای هفته فقط ۹ ساعت است.

یکی از مسیرهای دست‌یابی به اهداف یاد شده در ساماندهی، نظام بخشی و هماهنگی وضعیت تعطیلات پایانی هفته در کشور و تطابق آن با تقویم تعطیلات شرکای تجاری در منطقه و در سطح بین‌الملل، نهفته است. بر اساس قوانین ملی کار بسیاری از کشورهای جهان، تعداد روزهای تعطیلی در هفته، دو روز بوده و تقویم تعطیلات اکثر کشورها در قالب دو روز؛ روزهای شنبه و یکشنبه و یا در اغلب کشورهای مسلمان روزهای جمعه و شنبه، تنظیم شده است. بخش اعظم کشورهای حوزه خلیج فارس نیز برای بهره‌برداری از فرصت ایجاد تعاملات اقتصادی بیشتر و رفع مسئله ناهماهنگی تعداد روزهای تعطیلی با سایر کشورها، طی سالهای گذشته، اقدام به جایگزینی روزهای تعطیلی از دو روز پنجشنبه-جمعه به دو روز جمعه-شنبه نمودند. یکی از این موارد مربوط به کشور عربستان است که در تاریخ ۲۲ ژوئن ۲۰۱۳ نسبت به جایگزینی تعطیلات اقدام نمود. طبق اعلامیه دولت عربستان، روزهای تعطیلی کلیه وزارتخانه‌ها، نهادهای مالی، بانک، بازار مرکزی سرمایه و بورس این کشور از تاریخ فوق، به دو روز جمعه و شنبه، تغییر یافت. این اقدام با هدف محافظت از خواسته‌های عمومی و همچنین نزدیک سازی تقویم کاری به سایر کشورهای جهان و در نتیجه تقویت روابط کسب و کار بین‌المللی، صورت گرفته است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد ۲۱ کشور مسلمان، دو روز جمعه و شنبه را جزو تعطیلات عمومی خود استفاده می‌کنند که شامل، عربستان سعودی، قطر، بحرین، عمان، کویت، امارات متحده عربی، یمن، الجزایر، عراق، اردن، لیبی، مالدیو، موریتانی، فلسطین، سوریه، سودان، بنگلادش، مصر و مالزی، افغانستان، جیبوتی می‌باشند. شایان ذکر است در کشور مالزی برخی از ایالت‌های با جمعیت مسلمان بالاتر (ایالت‌های جوهر-کداه-کلانتان-ترنگانو) از این قاعده تبعیت کرده ولی در سایر ایالت‌ها از تعطیلی روزهای شنبه و یکشنبه، استفاده می‌کنند. در بین کشورهای مسلمان، تنها پاکستان و ایران دو روز تعطیل نمی‌باشد.

روزهای تعطیل در سایر کشورهای همسایه عبارتند از: ترکیه (شنبه و یکشنبه)، روسیه (شنبه و یکشنبه)، پاکستان (یکشنبه، در برخی ایالت‌ها جمعه)، ترکمنستان (شنبه و یکشنبه). بررسی‌ها نشان داده است که افزایش هدفمند و نظام مند تعطیلات، نقش بسیار مهمی در کاهش استهلاک و افزایش بهره‌وری نیروی انسانی فعال و افزایش تولید ناخالص داخلی کشور خواهد داشت. خالص صادرات واردات یکی از محرک‌های مهم رشد اقتصادی کشورها می‌باشد و دولت‌های کشورهای مختلف تلاش می‌کنند تا با کاهش موانع و تسهیل تجارت، سهم این بخش را در ایجاد رشد اقتصادی و بدنبال آن توسعه رفاه و سطح استانداردهای زندگی جامعه پررنگ تر نمایند. افزایش تجارت از طریق افزایش تبادلات تجاری و تسهیل اتصال و ارتباط بین بنگاه‌های فعال در این زمینه انجام می‌شود. یکی از موانع موجود در این مسیر، ناهماهنگی روزهای فعال کاری است. مبادله با بنگاه خارجی در روز مقارن با تعطیلی کشور خارجی طرف مبادله، امکان پذیر نیست. همچنین به دلیل مشابه انجام یک مبادله تجاری در روز تعطیل با یک بنگاه خارجی، بدلیل لزوم تهیه برخی از مدارک و مجوزهای اداری برای تجارت که عمدتاً از طریق سازمانهای دولتی صورت می‌گیرد، میسر نبوده و در نتیجه لازم است بعد از سپری شدن تعطیلات و با تاخیر و وقفه صورت گیرد که بدون تحمیل هزینه و واگذاری سهم تجاری به کشوری که عدم تقارن تعطیلات با کشور طرف مبادله ندارد، نخواهد بود.

بر اساس آمار تجارت سال ۱۳۹۶ گمرک ایران، قریب به ۹۱٪ صادرات ایران طی سال ۱۳۹۶ به مقصد ۲۰ کشور جهان انجام شده که در بین این کشورها، روزهای تعطیل در امارات متحده عربی، عراق، عمان و سوریه، افغانستان جمعه و شنبه بوده و در پاکستان تنها یکشنبه است. در سایر کشورها دو روز شنبه و یکشنبه جزو تعطیلات آخر هفته محسوب می‌شود. در ۱۸ مقصد صادراتی ایران با سهم ۸۷٪ از کل ارزش صادرات کشور، روزهای شنبه تعطیل است. در ۱۴ مقصد صادراتی با سهم ۵۳٪ از ارزش صادرات کشور، روزهای تعطیل، شنبه و یکشنبه و یا فقط یکشنبه (پاکستان) است.

ساعات کاری:

در رابطه با آمار مربوط به ساعات اشتغال در کشور دو نکته حائز اهمیت وجود دارد: بالاتر بودن ساعات کار کارکنان در ایران در مقایسه با میانگین جهانی و پایین بودن معنادر ساعات کار مفید در ایران در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته. بر مبنای قانون میانگین ساعات کار هفتگی در ایران معادل ۴۴ ساعت در هفته است. در رده‌بندی کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی در سال ۲۰۱۴، کشور ایران با فرض قرار گرفتن در این رده‌بندی، از لحاظ بیشترین ساعت کاری در هفته، در بین ۵ کشور اول حاضر در این رده‌بندی ۴۳ کشور قرار می‌گرفت. با وجود این ایران از لحاظ «سرانه کار مفید» در وضعیت مناسبی قرار ندارد. این امر ریشه در «بهره‌وری» پایین

نیروی کار در محیط کاری در ایران دارد. آمارهای موجود نشان می‌دهد که در حال حاضر بهره‌وری در کشورهای توسعه‌یافته بین ۲ تا ۳ برابر بهره‌وری در ایران است. به عبارت ساده‌تر هر فرد شاغل در این کشورها به ازای زمان و هزینه مساوی با هر نیروی کار در ایران بیش از ۳ برابر ارزش افزوده ایجاد می‌کند.

از طرفی، در بررسی تطبیقی میانگین شاخص تنبلی در ایران و ۵۵ کشور جهان، به این سوال که آیا ایرانیان از دیگر کشورهای جهان تنبل ترند پاسخ داده می‌شود.^۸ برای این منظور شاخص تنبلی ساخته شده تا میانگین این شاخص بین ایران و دیگر کشورهای مورد مطالعه در این تحقیق مورد ارزیابی و مقایسه قرار گیرد. این پژوهش در مقام آزمون مدعا با واقعیت‌هایی که فرضیات تحقیق بر آنها دلالت دارند از روش تطبیقی کمی استفاده نموده است و بر مبنای تحلیل ثانویه مجموعه داده‌های کمی در سطح جهان، بین سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۵، میانگین تنبلی در ایران را با دیگر کشورهای جهان مورد تحلیل قرار داده است. نتایج نشان می‌دهند که بر اساس شاخص ساخته شده در این تحقیق میزان تنبلی ایرانیان از متوسط جهانی بیشتر است و تنها کشورهای عربی هستند که بیش از ایرانیان دچار تنبلی اند و رتبه اول تنبلی در جهان را دارند. در انتها نیز تلاش شده تا برخی راهکارهای فردی و جمعی تنبلی نیز بیان شود.

در بررسی رابطه بین ساعت کاری و میزان تولید در کشورهای اروپایی عضو □□□□ در سال ۲۰۱۱، پس از مرز ۱۹۳۵ ساعت کار در سال، به ازای هر یک درصد افزایش در مقدار کار یک درصد افت در تولید اتفاق افتاده بود. این در حالی است که هر کدام از کارکنان ایرانی حدود ۲۰۰ ساعت بیشتر از این مرز کار می‌کنند. بر مبنای نتایج این بررسی می‌توان گفت که در واقع سالانه ۲۰۰ ساعت از ساعات کاری هر فرد در محدوده بی بهره‌وری و حتی بهره‌وری منفی قرار می‌گیرد، یعنی تفاوت چندانی بین این حالت و یک مرخصی ۲۵ روزه وجود ندارد.^۹

اگرچه بررسی آثار جانبی تغییر تعطیلات بر روند حرکت اقتصادی کشورهای مختلف علاوه بر ساختار و جایگاه بخش‌های مختلف اقتصادی به مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی نیز وابسته است، اما پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که چه از منظر بهره‌وری و چه از منظر نقش گردشگری تعطیلات در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته‌تر، نتایج توزیع تعطیلات چند روزه در سال نه تنها تهدیدی برای رشد اقتصادی کشورها نیست بلکه در صورت مدیریت صحیح می‌تواند نیروی محرکه شتاب اقتصادی باشد.

همینطور می‌توان اشاره کرد که بسیاری از سازمان‌ها و نهادهای دولتی عملاً در روزهای پنج‌شنبه به صورت شبه تعطیل فعالیت می‌کنند. امری که توجه به آن نگرانی ناشی از سوءاثر دو روزه شدن تعطیلات بر عملکرد بخش عمومی را تا حدود زیادی کمرنگ می‌کند. به عقیده کارشناسان انتخاب روز دوم تعطیل در پایان هفته، در شرایط فعلی یک اولویت ثانویه در مدیریت تعطیلات است. ساماندهی تعطیلات بر اساس استانداردهای پذیرفته شده در بسیاری از کشورهای جهان، نیازمند نخستین گام اجرایی اصلاح تعطیلات یعنی اجماع بر سر مطالبه عمومی، خواسته پارلمان بخش خصوصی و توصیه بخش عظیمی از فضای کارشناسانه کشور است.

^۸ جواد ییگانه و همکاران، ۱۳۹۰

^۹ منبع روزنامه دنیای اقتصاد

درنهایت با توجه به این مسائل، مقایسه‌ی تعطیلات در ایران با سایر کشورها بر اساس ساعات کاری و بهره‌وری حاصل از آن اشتباه است، زیرا عنصر مشترک و ثابتی در میان نیست که بر اساس آن بتوان عنصر متغیر را نشان داد. اگر درآمد سرانه‌ی ایران را با درآمد سرانه‌ی کشورهای اروپایی مقایسه نماییم، در آن صورت می‌توانیم تعطیلات را هم قیاس کنیم. برای مثال، بار تکفل در انگلیس ۱,۴ است؛ یعنی به ازای هر ۱,۴ نفر، یک نفر کار می‌کند، در حالی که در ایران بار تکفل نزدیک به ۴ است؛ یعنی یک نفر باید کار کند و زندگی ۴ نفر را تأمین نماید. در خوش‌بینانه‌ترین برآورد، ساعت کار مفید در ایران ۲ ساعت است و در کشورهای پیشرفته‌ی دنیا در بدبینانه‌ترین برآورد این رقم به ۵ ساعت می‌رسد. در واقع کشورهای پیشرفته از ۴۴ ساعت کار در هفته ۲۸ ساعت کار مفید انجام می‌دهند، در حالی که این رقم در ایران ۱۱ ساعت است. توجه شود که در کشورهای غربی تعداد ساعات کاری از ۱۸۵۰ تا ۱۹۶۰ از ۷۲ ساعت به ۴۰ ساعت (یا ۳۶ در بعضی موارد) کاهش یافته است.^{۱۰} در گذشته تعطیلات ۳ دلیل بیشتر نداشت: ملی و آیینی، مذهبی، اعتقادی و حکومتی، اما در حال حاضر عامل دیگری نیز به ایجاد تعطیلات اضافه شده و می‌توان گفت در سال‌های اخیر پررنگ‌تر شده و آن دلایل مدیریتی است. از دیگر مباحث مطرح درباره‌ی تعطیلات تداخل مناسبت‌های قمری و شمسی است که به نوعی تعطیلی‌های مضاعفی را رقم می‌زند. بعضی اوقات اقتصاد ایران یک هفته به دلیل تداخل تعطیلات رسمی ۲ تقویم تعطیل می‌شود. تقویم قمری هر سال ۱۰ روز جلوتر می‌آید و به همین دلیل مناسبت‌های آن تغییر می‌کند و ممکن است در کنار تعطیلی‌های تقویم شمسی قرار گیرد و به این ترتیب به نوعی تدبیر امور تقویم از دست خارج می‌شود.

سایر موارد موثر اقتصادی

باید توجه کرد که سوءبرداشتی مبنی بر تعطیلی روز پنج‌شنبه در کشور وجود دارد. سوءتفاهمی که به نظر می‌رسد ناشی از تعطیلی برخی نهادها و ادارات دولتی در این روز (مانند ستادهای پایتخت‌نشین) باشد. این سوءتفاهم در حالی است که بخش قابل توجهی از کارکنان بخش خصوصی و بخش‌های عمومی غیرتعطیل در محل کار حاضر هستند. علاوه بر این توجه به زمان صرف شده برای حضور در محل کار از سوی کارکنان، این روز نیمه تعطیل از لحاظ صرف وقت کارکنان در عمل تفاوت چندانی با بقیه روزهای غیرتعطیل هفته ندارد. علاوه بر این نکته که در این روز فرصت چندانی برای کار نمی‌ماند اما همان هزینه‌های سربار و حمل و نقل (مصرف سوخت و ...) بر جامعه اعمال خواهد شد.

از نکات دیگر در این زمینه به افزایش مصرف و خرید کالاها می‌توان اشاره کرد که بر اقتصاد تاثیر مثبت خواهد داشت. به طور کلی با افزایش تعطیلات، میزان خرید و بازدید از مراکز خرید افزایش قابل توجهی تا ۱۶۵٪ دارد و نرخ خرید در تعطیلات به صورت ۳٪ در سال از ۲۰۰۲ رشد کرده است. همین‌طور فروش در فروشگاه‌های عمده فروشی به هنگام تعطیلات تا ۴۰٪ افزایش می‌یابد.^{۱۱}

^{۱۰} Wilensky, ۱۹۶۱

^{۱۱} Holidays and the economic growth of nations Voxi Heinrich Amavilah, September ۲۰۰۹. Holiday Trends and

Expectations, NRF-PRESS, ۲۰۱۵, businessinsider

در حال حاضر میزان تعطیلات دوازده روز در کشور رو به افزایش است. در کنار این موضوع، تقویم کشور ما به هیچ عنوان با تعطیلات آخر هفته در سایر کشورهای دنیا هماهنگی ندارد. این موضوع بر تجارت خارجی ما تأثیری دوچندان داشته و حتی صادرات و واردات ما را با مشکل مواجه کرده است. در حال حاضر اقتصاد ایران خسارت زیادی را به ازای عدم هماهنگی تقویم اداری و کاری کشور با تقویم بین‌المللی پرداخت می‌کند. با توجه به تفاوت تعطیلات ما و سایر کشورهای جهان، فقط روزهای دوشنبه، سه‌شنبه و چهارشنبه می‌توانیم با اقتصاد دنیا ارتباط داشته باشیم.

به طور معمول افرادی که قصد دارند در کشورهای دیگر شرکای تجاری پیدا کنند، به دلیل عدم تطابق روزهای کاری ارتباطات تجاری‌شان بسیار محدود است. به نظر می‌رسد بخش تجاری کشور ما، به رغم اینکه تلاش کرده است در این ایام خود را از جامعه‌ی جهانی جدا بداند، در عمل هیچ قدمی برنداشته است. در حال حاضر بانک‌های کشور فقط ۲ روز و نیم امکان برقراری ارتباط با دنیا را دارند. این موضوع در واقع نوعی تخفیف نابهینه‌ی زمان است. باید در نظر گرفت که تقویم کاری برای افزایش زمان کار و بهینه استفاده کردن از ساعات کار است. نکته قابل توجه آن است که این تعطیلات سبب ضرر و زیان اقتصادی بنگاه‌ها می‌شود. از سویی دیگر، دولتی بودن اقتصاد ایران نیز این زیان را پررنگ‌تر کرده است. با توجه به سهم بالایی که دولت در اقتصاد ایران دارد، بخش عمده‌ای از این زیان به دولت تحمیل شده است و به طور حتم در سال‌های آتی به افزایش کسر بودجه‌ی دولت منجر می‌شود. البته دولت با توجه به امکاناتی مانند استقرار از سیستم بانکی و استفاده از درآمد نفت توان پوشاندن این هزینه‌ها را خواهد داشت، ولی در حقیقت این نوع عملکرد به معنی اتلاف منابع ملی است. تعطیلات بر بهره‌وری نیروی کار، هزینه‌های ثابت تولید، معاملات ارزی و ارتباط با شعب خارج از کشور تأثیر دارد. به طور کلی و براساس مطالعات تطبیقی انجام شده (گزارش اتاق تهران، سازمان میراث فرهنگی و ...)، اثرات مثبت همگن سازی و ساماندهی تعطیلات پایان هفته از منظر اقتصادی موارد زیر می‌باشد:

- همترازی و هم‌پیمایی مسیر پویای تعامل اقتصادی با بازارهای جهانی و همزمان سازی ساعات مفید کاری
- تلاش در راستای پویایی نیروی کار و افزایش بهره‌وری آن
- تسهیل و ترفیع الگوی مراودات و تحرکات بروکراتیک اقتصادی مبتنی بر توابع بین‌المللی و همسان سازی زمان در این عرصه
- افزایش حجم بازار مصرفی و تلاش در راستای حمایت از فروش کالای ایرانی
- تبعیت از مدل‌های زمانبندی شده و برنامه محور اقتصادی در سطح جهانی و پرهیز از فرصت سوزی ناشی از عدم نظاممندی همسان
- پرهیز از هزینه‌های سربار ناشی از انبارداری نامتوازن و گریز از تهدیدات ناشی از فسادپذیری طول عمر مفید محصولات و خدمات
- رقابت اقتصادی اثربخش با بازیگران توانمند دنیای اقتصاد که از مزیت سرعت عملیات و فرصت تقویمی بهره می‌برند
- هماهنگ سازی روزهای فعال کاری با شرکای تجاری و احراز جایگاه متناسب اعتباری در این عرصه

- همپوشانی زمانی در نظام گمرکات و تسهیل فرایند تجارت در عرصه صادرات و واردات
- طرح ریزی متناسب تعطیلات جهت توسعه و تعالی روز افزون گستره عملکرد فعالین حوزه خدمات به ویژه در بخش گردشگری و اقتصاد مبتنی بر خدمات

پیامدهای اجتماعی ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته

ساماندهی تعطیلات ابعاد مختلفی دارد به خصوص در کشور ما که رنگ و بوی مذهبی دارد. به همین دلیل باید از ابعاد متفاوت به موضوع نگاه کرد و یکی از این ابعاد بعد اجتماعی تعطیلات می باشد. در نتیجه لازم است علاوه بر مسائل فرهنگی، مذهبی و اقتصادی به ابعاد اجتماعی و فراگیر تعطیلات نیز پرداخته شود. تعطیلات همینطور که بر بهره وری نیروی کار، هزینه های ثابت تولید، معاملات ارزی و تجاری با دیگر کشورها اثر می گذارد بر بازار خرید عمومی و نشاط اجتماعی تاثیر گذار است. به عنوان مثال در فیلیپین که یک کشور توریستی است به ازای هر روز تعطیلی شش دهم درصد به تولید ناخالص ملی افزوده می شود، در نتیجه می توان با استفاده مناسب از تعطیلات و تقسیم آن به فصول مختلف در مورد گردشگری، استفاده بهینه و مناسب را از ایام تعطیل برد و همینطور با افزایش کیفیت خدمات توزیع درآمد بهتری نیز در نقاط مختلف کشور ایجاد کرد و از این طریق توسعه اجتماعی و توزیع درآمد بهتری داشت.

با استفاده صحیح از تعطیلات می توان از آثار مثبت آن بر رضایتمندی فردی و در نتیجه جامعه نهایت استفاده را برد. استفاده از تعطیلات در امر گردشگری، صله رحم و امور اجتماعی و فردی موجب انبساط خاطر و شناخت و استفاده از محبت های الهی را افزایش و در نهایت رضایت از زندگی را موجب می گردد. بر این اساس لازم است که در مبحث تعطیلات نگاهی جامع به تمام ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و همچنین اقتصادی داشته باشیم. مهمتر از هر دو مورد فوق موضوع سلامتی است که ارتباط دوجانبه ای با فرایندهای اقتصادی و توسعه اجتماعی دارد. نیاز به نشاط در کنار کار و تلاش جزء لاینفک وجود یک انسان می باشد و طبق آنچه که در مطالعه روال کاری و اقتصادی کشورهای توسعه یافته در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نشان داده، افزایش تعطیلات با نشاط اجتماعی و کیفیت سطح زندگی رابطه مستقیمی دارد. در کنار مخالفتی که افزایش تعطیلات را متضمن خسارات اقتصادی در جامعه دانند اما موافقان افزایش تعطیلات، شادی و رضایت مردم از زندگی را از مهم ترین نتایج تعطیلات می دانند. زمانی که تنها روز تعطیلی هفتگی مردم کشورمان به جمعه محدود می شود که آن هم به انجام کارهای عقب افتاده می گذرد مردم با خستگی هفته گذشته، شنبه، اولین روز کاری را شروع می کنند و این مسئله در دراز مدت می تواند به افسردگی و عدم رضایت شغلی و نارضایتی از زندگی بیانجامد. در اکثر کشورهای جهان برای افزایش شادی و نشاط مردم تعطیلات ملی را زیاد و پر رنگ پررونق می کنند. اغلب کشورها مثل ترکیه فیلیپین هند چین و تایلند برنامه ریزی کرده اند که روزهای تعطیل فرصتی برای رونق صنعت گردشگری باشد. این کشورها از طریق گسترش صنعت هتلداری، حمل و نقل، موسیقی، طبیعت گردی و ... نه تنها مردمان خود را شاد می کنند بلکه ایجاد اشتغال و درآمد نمایند.

اوقات فراغت یکی از نیازهای طبیعی افراد و خانوارهای یک جامعه است که میزان، کیفیت و نحوه بهره برداری از آن در تعیین ویژگی ها و تامین اهداف اجتماعی یک کشور اثر گذار است. شناسایی درست این نیاز و پاسخ دهی منطقی و مناسب به آن، پیامدهای گسترده ای بر وضعیت سلامت جسم و روان اجتماعی و در نتیجه برتامین نشاط و پویایی مورد انتظار از یک جامعه سرزنده و خلاق

می‌گذارد. حفظ ارزش‌های غنی یک جامعه اسلامی و پای بندی به اصول مهم لزوم تقویت استحکام خانواده‌ها و اهمیت دهی به این رکن مهم اجتماعی، ایجاب می‌نماید تا نظام تعطیلات با دقت و وسواس لازم تنظیم شود به نحوی که ضمن حفظ ارزش‌های متعالی در بعد فردی و خانوادگی تامین کننده روحیه و نشاط لازم برای کار و تلاش ارزنده و تامین کننده سطح بهره‌وری لازم برای فعالیت‌های مولد ارزش افزوده و نوآوری باشد.

براساس مطالب بالا و مطالعات قبلی از جمله گزارش اتاق تهران، اثرات مثبت همگن سازی و ساماندهی تعطیلات پایان هفته از منظر اجتماعی موارد ذیل می‌باشد:

- افزایش تعادل روانی آحاد جامعه و ارتقای ارزش‌های متعالی از منظر فردی
- نظام‌مند سازی تعطیلات باعث تقسیم آن در طول سال شده و موجبات متوازن شدن مسافرت و کاهش تصادفات جاده ای می‌گردد
- تقویت و استحکام بخشی بنیان خانواده‌ها و ارزش آفرینی برای این رکن مهم اجتماعی
- تعمیق هویت فرهنگی و کمک به حفظ ارزش‌های غنی اسلامی و پایبندی به اصول پذیرفته شده
- کمک به افزایش روحیه، نشاط و پویایی اجتماعی مورد انتظار از یک جامعه سرزنده و خلاق
- نظام‌مند سازی تعطیلات باعث تقسیم آن در طول سال شده و موجبات متوازن شدن مسافرت و کاهش آلودگی در کلان شهرها می‌گردد
- نهادهای سازی شاخص‌های اجتماعی منشعب از فرهنگ، تمدن و تفکر ملی و بسط و توسعه هویت اجتماعی منتج از آن
- از طریق توسعه توریسم منجر به توزیع منابع و افزایش همگرایی اجتماعی و اقتصادی می‌گردد
- گسترش و توسعه ساختارهای اثر بخش اجتماعی و تنش زدایی روانی از بستر جامعه و تعالی تعاملات اثربخش اجتماعی
- ارتقاء فرصت فراغت و میهن‌سازی بسترهای مساعد تصمیم سازی سفر که منجر به توازن فرهنگی ناشی از سفرهای داخلی می‌گردد
- توسعه رفاه اجتماعی بواسطه رونق مشاغل خدماتی و اشتغال زایی ناشی از آن و به تبع آن امنیت شغلی منتج از گسترش سطح تقاضا.

پیامدهای گردشگری ساماندهی نظام تعطیلات پایان هفته

صنعت گردشگری به عنوان متنوع ترین و بزرگترین صنایع درجهان، مهمترین منبع درآمد و ایجاد فرصت های شغلی برای بسیاری از کشورهای دنیا است این صنعت که به عنوان موتور توسعه از آن نام برده می‌شود، به علت اهمیتی که از نظر اقتصادی، اجتماعی دارد روز به روز بیشتر موردتوجه قرار گرفته و دولتها به آن اهمیت می‌دهند و امروزه یکی از پایه های اصلی و استوار اقتصاد جهان و از جمله صنایع مهم با رشد سریع در توسعه اقتصادی جهان است که با ایجاد بالاترین میزان ارزش افزوده به صورت مستقیم و غیرمستقیم می

تواند سایر فعالیتهای اقتصادی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار دهد. در تقسیم بندی جهانی پس از نفت و خودروسازی، صنعت گردشگری در رده سوم قرار می گیرد. همینطور بدلیل ضرورت ایجاد و به کارگیری ظرفیتهای مختلف در صنایع وابسته به این فعالیت از جمله حمل و نقل، هتل داری، طبیعت گردی، موسیقی و فرهنگ، باعث توسعه سرمایه گذاری و همچنین جذب نیروی کار به ویژه جوانان و رفع بیکاری و تولید ارزش افزوده قابل توجه در اقتصاد خواهد شد. در سال ۲۰۱۶ ارزش افزوده حاصل از صنعت گردشگری و مسافرت در جهان بالغ بر ۶ / ۷ تریلیون دلار، معادل ۲ / ۱۰ درصد تولید ناخالص جهان بوده و ۲۹۲ میلیون نفر از شاغلان دنیا در این صنعت مشغول بکار هستند. به عبارتی دیگر از هر ۱۰ شغل در جهان، یک شغل مربوط به این صنعت است.

بر اساس گزارش سال ۲۰۱۸ که «سازمان همکاریهای اقتصادی و توسعه» منتشر کرده است، ۲ / ۴ درصد تولید ناخالص داخلی، ۹ / ۶ درصد فرصتهای شغلی و ۷ / ۲۱ درصد از صادرات خدمات در کشورهای عضو این سازمان وابسته به گردشگری است. تأثیرگذاری صنعت گردشگری در تمامی این حوزهها نسبت به سال ۲۰۱۴ افزایش یافته و یا بدون تغییر باقی مانده است. براساس این گزارش تا سال ۲۰۳۰ ورود گردشگران خارجی به کشورهایی با اقتصاد نوظهور در مقایسه با کشورهای توسعه یافته دوبرابر خواهد شد. بدین ترتیب سهم اقتصادهای نوظهور از صنعت گردشگری جهان، از ۴۵ درصد کنونی به ۵۷ درصد افزایش خواهد یافت.

براساس آمار ارایه شده صنعت گردشگری و صنایع وابسته سهم بسزایی در تولید ناخالص داخلی کشورها دارد و در همین رابطه اغلب کشورها به نحوی برنامه ریزی می نمایند تا از فرصت تعطیلات برای رونق بخشی صنعت گردشگری استفاده نمایند، در نتیجه از این نظر موضوع تقویم تعطیلات، مهم و قابل توجه است. قبلاً اینگونه تصور می شد که تعطیلات ممکن است منجر به کاهش رشد شود ولی براساس تأثیر مثبت تعطیلات بر بسیاری از صنایع و افزایش تقاضا بر کالا و خدمات بخصوص در کشورهایی با بخشهای گردشگری و خدماتی بزرگ این امر موجب افزایش رشد اقتصادی می گردد. برای مثال در کشور اندونزی که اقتصادی مبتنی بر توریسم دارد؛ در هر روز تعطیلی حدود ۶ / ۰ درصد به تولید ناخالص داخلی افزوده می شود.

نظام مند نمودن تعطیلات کشور ضمن افزایش روحیه و نشاط اجتماعی موجب آشنایی بیشتر نسل جدید با فرهنگ ملی و بومی کشور ضمن تعمیق هویت و تعاملات فرهنگی شده و رونق فعالیتهای صنعت گردشگری در زمینههای مدیریت، صنایع دستی و افزایش بهره وری مراکز گردشگری را به دنبال خواهد داشت. بنابراین اگر در مدیریت تعطیلات، رهاورد اقتصادی و رفاهی تعطیلات مد نظر باشد، بهترین الگوی احتمالی توزیع تعطیلات چند روزه در طول سال است. امری که با دو روزه کردن تعطیلات پایان هفته تا حدود زیادی محقق خواهد شد. به عقیده کارشناسان مکمل چنین طرحی حذف برخی تعطیلات مناسبتی موجود برای افزایش تعداد روزهای کاری مطابق با میانگین جهانی است.^{۱۲}

در شرایط توزیع یکنواخت تعطیلات در طول تقویم، از تمرکز موج مسافرتها در تعطیلات اندک چند روزه فعلی کاسته خواهد شد و نمودار توزیع سفر در طول محور زمان یکنواخت خواهد شد امری که علاوه بر افزایش امنیت و لذت سفر، تعداد تجمعی سفر و در نتیجه

^{۱۲} گزارش اتاق تهران

آن سرعت ایجاد اشتغال ناشی از تعطیلات در مناطق کمتر توسعه یافته با کاربری توریستی افزایش خواهد یافت. بنابراین با کاهش دامنه موج‌های مسافرتی مخاطرات کمتر و آسایش بیشتری در انتظار مسافران خواهد بود.

یکی از مهم‌ترین تاثیرات دو روزه شدن تعطیلات را می‌توان در تاثیر کاهنده این الگوی تعطیلاتی بر حجم آلاینده‌گی جستجو کرد. به عقیده کارشناسان، یکی از پدیده‌های طبیعی اثرگذار بر کاهش حجم آلاینده‌گی در شهرهای بزرگ پدیده «خود پالایندگی» است. در این صورت تنفس ۴۸ ساعته لایه‌های جوی، بخش زیادی از آلاینده‌گی تجمع یافته در پایان هفته جو بالای شهرهای بزرگ را ترک خواهد کرد. این در حالی است که در نبود چنین فرصت تنفسی آلاینده‌های باقی‌مانده به‌صورت تجمعی بر هم افزوده خواهند شد. شاید بتوان مهم‌ترین اثر این پدیده جوی را با مقایسه وضعیت هوا در صبح شنبه پس از دو روز تعطیلی به چشم دید.

براساس مطالب بالا و همینطور گزارش بررسی وضعیت تعطیلات اتاق تهران، اثرات مثبت همگن سازی و ساماندهی تعطیلات پایان هفته از منظر گردشگری را می‌توان به صورت زیر برشمرد:

- هماهنگی عمومی روزهای تعطیل با دیگر کشورها و افزایش صنعت توریسم خارجی در کشور
- تلاش در رستای حرکت به سمت توسعه پایدار که صنعت توریسم یکی از بخش‌های اصلی آن می‌باشد
- بهره‌مندی از زمان متناسب و مکفی جهت مشارکت در فعالیت‌های گردشگری
- مهیا سازی قابلیت برنامه ریزی موثر جهت بهره‌برداری بهینه از اوقات فراغت و پرهیز از عواقب ناشی از اضطرار در این عرصه
- توانمند سازی اقتصاد مبتنی بر خدمات و توسعه کمی و کیفی در این عرصه که منجر به اعتلاء جایگاه ملی در سطح بین المللی میگردد
- ایجاد اشتغال و ممانعت از مهاجرت به کلان شهرها بواسطه رونق صنعت گردشگری و سفرهای کوتاه
- توزیع ثروت و توازن ساختار فرهنگی و اجتماعی ناشی از آن و تعالی تعاملات اجتماعی
- هدفمند سازی استراتژی‌های کلان در حوزه صنعت گردشگری و ارتقاء ارزش سرمایه گذاری در این حوزه
- فرصت آفرینی جهت توسعه مشاغل خدمات محور مبتنی بر صنعت گردشگری
- فرصتی برای افزایش زیر ساخت‌های توریستی کشور

جمع بندی و ارایه راهکار

پیشنهاد ضرورت ساماندهی نظام تعطیلات پایانی هفته در کشور با توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و گردشگری موضوع تعطیلات، موضوعی چالشی و پر اهمیت است و به خصوص بخش خصوصی از حاکمیت تقاضا دارد نسبت به تغییر تقویم تعطیلات هفتگی کشور از روز جمعه به دو روز جمعه و شنبه اقدام نماید. در این گزارش از جهات مختلف به بررسی موضوع پرداخته شد که موارد زیر قابل ارایه می باشد.

نکته اول در مورد اختلاف آماری در مورد تعطیلات در ایران است. براساس آمار مستند ارایه شده این گزارش، تعطیلات رسمی ایران ۲۶ روز بوده که از این لحاظ ایران دومین کشور پر تعطیلی است و در کنار آن به دلیل ماهیت قمری و مذهبی این تعطیلات هر سال در تقویم شمسی تغییر کرده و ثبات ندارد. اما از لحاظ تعطیلات پایان هفته با توجه به نیمروز تعطیلی پنجشنبه، کل تعطیلات آخر هفته به ۷۸ روز می‌رسد، در نتیجه کل تعطیلات رسمی و غیر رسمی به ۱۰۴ روز می‌باشد و این تعداد از اکثر کشورها کمتر می‌باشد و ایران به طور کلی جزو کشورهای با کمترین تعطیلات می‌باشد.

مطالعات نشان می‌دهد که از بین ۱۱۴ کشور مورد بررسی که کشورهای اروپایی و کشورهای با اکثریت مسلمان نیز در بین آنها قرار دارند، فقط کشور ایران یک روز تعطیل، یعنی جمعه و ۹ کشور (اوگاندا، پاکستان، کره شمالی، مکزیک، هند، هنگ کنگ، گینه استوایی، کاستاریکا و کلمبیا) فقط یک روز تعطیل؛ یعنی یکشنبه را داشته‌اند و ۱۰۴ کشور، دو روز در هفته را به‌عنوان تعطیلی رسمی اعلام کرده‌اند. بنابر آمار ارایه شده ضرورت همگرایی جهانی موضوعی است که دیر یا زود برای آن چاره ای باید کرد.

نکته دیگر به بحث بهره‌وری کاری روزانه بر می‌گردد. براساس منابع ارایه شده تعطیلی دو روز در هفته منجر به افزایش کارایی، نشاط اجتماعی، عدم تمرکز سفرها در ایران شده و به حل مشکلات آلودگی و همینطور مطابقت روزهای کاری با دیگر کشورها کمک می‌کند. همینطور در بررسی رابطه بین ساعت کاری و میزان تولید در کشورهای اروپایی عضو □□□□ در سال ۲۰۱۱، پس از مرز ۱۹۳۵ ساعت کار در سال، به ازای هر یک درصد افزایش در مقدار کار یک درصد افت در تولید اتفاق افتاده بود. این در حالی است که هر کدام از کارکنان ایرانی حدود ۲۰۰ ساعت بیشتر از این مرز کار می‌کنند. در واقع سالانه ۲۰۰ ساعت از ساعات کاری هر فرد در محدوده بی بهره‌وری و حتی بهره‌وری منفی قرار می‌گیرد، یعنی تفاوت چندانی بین این حالت و یک مرخصی ۲۵ روزه وجود ندارد.

از طرفی براساس وضعیت اقتصاد کشور و بخش‌بندی تولید ناخالص داخلی ارایه شده در این گزارش، افزایش تعطیلات به دو روز در هفته فقط بر ۳۰ درصد اقتصاد ایران تاثیر خواهد گذاشت که تاثیرات مثبت بر جنبه های دیگر و تاثیرات غیر مستقیم آن، تاثیرات منفی را پوشانده و یا کاهش خواهد داد. از لحاظ تجاری نیز در گزارش وضعیت عدم تطابق با کشورهای دیگر و تغییر تعطیلات در کشورهای مسلمان به سمت روز شنبه ارایه گردید و بدین صورت این امر ابتدایی و لازمه توسعه و حرکت به سمت جهانی شدن در این مورد نیاز به توضیح بیشتر ندارد.

به منظور اجرای تعطیلات دو روزه، دو مسیر را می‌توان طی کرد. مسیر اول حفظ ساعات کار هفتگی است؛ به این شکل که ساعت کار هفتگی همان ۴۴ ساعت در هفته باقی بماند و میزان ساعات کاری پنجشنبه به تناسب در روزهای دیگر تقسیم شود. مسیر دوم کاهش ساعت کاری هفتگی به ۴۰ ساعت است. با توجه به اینکه هم اکنون ساعت کار هفتگی در بسیاری از کشورها ۳۶ ساعت است، این میزان ساعت کار (۴۰ ساعت در هفته) نیز نسبت به دیگر کشورها رقم بالاتری محسوب می‌شود.

مکمل طرح دو روزه شدن تعطیلات، سامان‌دهی برخی تعطیلات مناسبتی و تعطیلات نیمه دوم نوروز است. این امر کمک می‌کند که مساله تمرکز تعطیلات بر فصول و ماه‌های مشخص، رفع شود و تعطیلات در طول سال توزیع شود. جامعه به این طریق از تمرکز

روزهای تعطیل رهایی پیدا می‌کند. هرچند که تعطیلات هفته دوم مختص مراکز آموزشی می باشد؛ اما به دلیل برنامه ریزی خانوادگی برای مسافرت و ایام تعطیل این تعطیلات به دیگر ادارات و یا شرکت ها نیز سرایت می‌کند. همینطور در مراکز آموزش عالی تعطیلات اسما دو هفته بوده و تا یک ماه نیز ادامه خواهد داشت. در نتیجه درکنار ساماندهی تعطیلات آخرفهفته طرح کم کردن تعطیلات نوروز به یک هفته برای عموم طرح مکمل خواهد بود.

موضوع دیگری که در این زمینه، بحث‌های فراوانی را در پی داشته، آن است که برای دو روزه شدن تعطیلات آخر هفته، چه روزی را در کنار جمعه به‌عنوان تعطیل رسمی آخر هفته در نظر بگیریم؟ پنجشنبه یا شنبه؟ گرچه حساسیت‌های مذهبی در ایران به همان اندازه که درباره تعطیلی روز پنجشنبه کم است، درباره تعطیل شدن روز شنبه زیاد است، اما به لحاظ تجارت و تبادلات بین‌المللی هرچه بیشتر به سمت کاهش اختلاف روزهای کاری خود با دنیا با حفظ هویت اسلامی - ایرانی برویم، مفیدتر است. توجه به این نکته ضروری است که تعطیلی روز جمعه در کشور برای برگزاری بسیاری از مناسک اسلامی است و اخیرا نیز در بسیاری از کشورهای مسلمان به‌جای تعطیلات پنج‌شنبه - جمعه، تعطیلات جمعه - شنبه پذیرفته شده است. این موضوع نه تنها در بسیاری از کشورهای اسلامی و عربی که حتی در بسیاری از کشورهای مسیحی نیز به اجرا درآمده است. تغییر و اصلاح روزهای کاری در برخی کشورهای عربی به اواسط تا اواخر دهه اول هزاره سوم و اوایل دهه ۲۰۱۰ میلادی باز می‌گردد؛ اقدامی برای اینکه این کشورها به لحاظ ساعات کار، مدت روزهای کاری و روزهای آخر هفته با اکثریت کشورهای جهان هماهنگ شوند. این کشورها ضمن در نظر گرفتن مسائل فرهنگی و دینی، برای حفظ حداکثری ارتباط با دیگر کشورها، در نشست سران کشورهای حاشیه خلیج فارس در سال ۲۰۰۸ تصمیم به تغییر تعطیلات پایان هفته خود گرفتند و در یک دوره پنج‌ساله، روز شنبه را جایگزین روز پنج‌شنبه کردند.

در نتیجه بهترین رویکرد دو روز تعطیلی پایان هفته به صورت جمعه و شنبه، کاهش ایام تعطیل از ۲۶ روز به ۲۳ روز (به عنوان مثال حذف ایام تعطیل ۱۵ خرداد، ۲۹ اسفند و یا یک روزه شدن عید فطر)، کاهش تعطیلات عید نوروز به یک هفته برای عموم، و همینطور اجرای طرح های مکمل افزایش بهره‌وری نیروی کار می‌باشد.

منابع

۱. بررسی وضعیت تعطیلات در ایران و سایر کشورهای جهان، آذر ماه ۱۳۹۴، اتاق تهران
۲. بررسی وضعیت تعطیلات در ایران، ۱۳۹۲، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
۳. گزارش سازماندهی، ۱۳۹۵، تعطیلات، سازمان میراث فرهنگی
۴. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۵، طرح ساماندهی تعطیلات رسمی کشور
۵. مصلی نژاد عباس؛ شیخ زاده حسین، ۱۳۹۲، نقش نفت در توسعه اقتصادی ایران مقاله ۳، دوره ۴۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۲، صفحه ۴۳-۶۰
۶. جوادی یگانه، محمدرضا؛ زینب فاطمی امین و مجید فولادیان (۱۳۹۰) بررسی تطبیقی شاخص تنبلی در ایران و کشورهای جهان و برخی راه حل‌ها، راهبرد فرهنگ، مرکز مطالعات راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگی. سال سوم شماره دوازدهم و سال چهارم شماره سیزدهم. زمستان ۱۳۸۹ و بهار ۱۳۹۰: ۱۱۱-۱۳۴. (علمی-پژوهشی)
۷. <https://www.businessinsider.com/economic-impact-of-holiday-season-2011-12?r=US&IR=T&IR=T>
۸. Calendar effects on economic activity, Deutsche Bundesbank, Monthly Report, December ۲۰۱۲
۹. Xiang fio, (۲۰۰۷) Retail sales rises during holiday. Available at <http://www.china.org.cn/english/business/۲۴۲۵۳۶.htm>.
۱۰. Holidays and the economic growth of nations Voxi Heinrich Amavilah ۱۲. September ۲۰۰۹
۱۱. Holiday Trends and Expectations, NRF-PRESS, ۲۰۱۵
۱۲. Wilensky, H. (۱۹۶۱) The uneven distribution of leisure: the impact of economic growth on free time. Social Problems, Summer, pp.۳۲-۵۶.
۱۳. Wikipedia (۲۰۰۹) Holidays. Available at, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_holidays_by_country.
۱۴. www.qppstudio.net
۱۵. www.ilo.org